

Tony Ingesson: Špioni nejsou tím, čím se zdají být

 infokurýr.cz/n/2024/06/16/tony-ingesson-spioni-nejsou-tim-cim-se-zdaji-byt

kurýr

16. června 2024

Daleko od glamouru a kouzla filmů o Jamesi Bondovi jsou skuteční špióni často narušené, narcistické osobnosti

Svět zažívá obrodu špionáže, protože se národy pokoušejí ze sebe navzájem získávat zasvěcené informace. Peking obvinil Británii z nábory špiónů v Číně krátce poté, co britské úřady obvinily dva muže z porušení zákona o státním tajemství jménem Pekingu.

Mezitím byli v Německu nedávno zatčeni dva muži obvinění ze špionáže pro Rusko a americké zpravodajské služby agresivně pronásledují zasvěcence Kremlu, kteří s nimi chtějí spolupracovat.

Vnímání práce tajných služeb u naprosté většiny veřejnosti utváří stále populárnější žánr špionážních filmů.

James Bond, vynález britského autora Iana Fleminga, byl zpravodajský důstojník, který pracoval pro britskou tajnou službu MI6 a mohl se skrývat v různých převlecích, často za použití futuristických vychytávek. Vyobrazení špiónů a špionáže je stále často spojováno s Bondovskými, mírnými postavami, které snadno procházejí diplomatickými recepcemi.

V beletrii využívají těchto (a více bojových) talentů k získání tajemství, která jim byla svěřena. Tento archetyp je známý ze špionážních románů, filmů a televizních seriálů. Je to naprosto zavádějící a zároveň není daleko od pravdy.

Zpravodajský důstojník jako profese

Jedním z problémů je, že slovo „špión“ se používá jak ve zpravodajství, tak v angličtině k označení zpravodajských důstojníků i lidí, které naverbují. Není neobvyklé, že (anglicky mluvící)

zpravodajští důstojníci toto označení akceptují a provádějí srovnání dluhopisů. Tyto chyby se tedy snadno dělají, ale zpravodajský důstojník a naverbovaný špión nejsou totéž.

Snad nejdůležitější rozdíl je v tom, že si zpravodajský důstojník vybral kariéru. Potenciálně nebezpečná práce pro pár lidí, ale přesto práce. Tradičně se zpravodajští důstojníci často těší diplomatické ochraně, která jim poskytuje imunitu před zatčením a stíháním.

Někteří z nich byli odsouzeni k dlouhým trestům odnětí svobody bez této imunity. Často však byli propuštěni do svých domovských zemí dlouho před vypršením trestu a byli vyměněni za vězně z druhé strany.

To se stalo i sovětskému zpravodajskému důstojníkovi Kononu Molodymu, který byl v 60. letech známý také jako Gordon Lonsdale a do vlasti byl vrácen v rámci výměny zajatců poté, co si odpykal pouhé tři roky z 25letého trestu.

V roce 2010 byla Anna Chapman, ruská zpravodajská agentka a modelka, a její krajané vyměněni za deset Rusů (včetně Sergeje Skripala, který později jen o vlásek unikl ruskému pokusu o atentát).

Zpravodajští důstojníci byli vybíráni na základě jejich talentu a poté vycvičeni, aby zlepšili své dovednosti. Zejména osoby odpovědné za nábor zdrojů mají tendenci být společensky zdatné, sympatické a dobře mluvící.

Například Richard Sorge, novinář a politolog s doktorátem, který byl tajně sovětským zpravodajským důstojníkem, využil svého německého původu k úspěšné infiltraci do německých diplomatických kruhů v Tokiu ve 30. letech.

Podobně jako James Bond byl popisován jako s neodolatelným kouzlem. Sorge se spřátelil s německým vojenským atašé (pozdějším velvyslancem) a svedl jeho manželku. Sorge také jezdil po Tokiu na motorce, což také odráželo průsečík pravdy a fikce.

Naverbovaní špióni jsou na druhé straně vybírání výhradně na základě informací, ke kterým mají přístup a jsou ochotni je sdílet. Od naverbovaných špiónů se obvykle očekává, že zradí svou vlastní zemi.

I když to může být v některých případech morálně ospravedlnitelné, jako v případě Ryszarda Kuklinského, který během studené války odhalil Západu vojenská tajemství Varšavské smlouvy, zůstává to extrémnější rozhodnutí než rozhodnutí profesionálního špióna.

Psychologie špióna

Na rozdíl od zpravodajského důstojníka, který se může těšit, že nechá špiónský život za sebou, naverbovaný špión možná bude muset strávit zbytek života koukáním přes rameno.

Ve většině zemí je špiónáž zvláště závažným zločinem a trestá se odpovídajícími vysokými tresty. Naverbovaní špióni musí vést dvojitý život a udržovat fasádu lží, a to i vůči přátelům a rodině. Zpravodajští důstojníci pracují pro svou zemi, pro své vlastní lidi. Naverbovaní špióni pracují pro outsidera, často nepřítele.

Někteří z těchto naverbovaných špiónů jsou vynuceni, ale je také mnoho těch, kteří své služby nabízejí dobrovolně. Výzkum ukázal, že mezi těmito dychtivými špióny je neúměrný počet lidí s psychopatickou, narcistickou a nezralou osobností, stejně jako mnoho případů zneužívání alkoholu a osobních krizí.

Robert Hanssen, který špehoval pro Sovětský svaz a později Rusko s FBI, byl popsán jako psychopat. Totéž platí pro Johna Walkera, který prodal tajemství amerického námořnictva a později naverboval rodinné příslušníky do své práce. Oba muži projevili naprostou lhostejnost k bezpečnosti a blahu svých vlastních rodin a neprojevili žádnou lítost.

Stig Wennerström, plukovník švédského letectva, který po desetiletí špehoval pro Sovětský svaz, měl velmi silný narcistický nádech (jak dokazují jeho paměti, v nichž tvrdí, že svou špionážní prací během války sám zachránil světový mír. Studená válka).

I když mezi fiktivními špiony a skutečnými zpravodajskými důstojníky, kteří se mísí s diplomaty, existuje určitá podobnost, naverbovaní špióni jsou zcela jiného druhu, daleko od glamouru špionážní fikce, jde většinou o narušené jedince.

Konec pro ně pravděpodobně nebude jízdou do západu slunce, jak se valí titulky, ale spíše osamělou vězeňskou celou.

*

Tony Ingesson je odborným asistentem politologie na univerzitě v Lundu.